THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL,
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy--3 cents

עס איז פארלוירן געגאנגען א סענזאציע

עס איז פארלוירן געגאנגען א וויכטיגער סענזאציאנעלער פראצעס.

איז עס דאך שוין א באוואוסטע זאך, אז די פאליטישע פראצעסען זענען יעצט אין רוסלאנד מער א בינע־זאך, ווי ווירקליכע פראצעסען. אזוי איז געווען מיט׳ן פראצעס פון פראפעסאר ראזמין און זיינע חברים, און אזוי האט אויך געזאלט זיין דער יעצטיגער פראצעס פון די אנגעקלאגטע מענשעוויקעס. אלעס איז שוין געווען גריים און פארטיג פאר דער סענזאציע. זענען געקומען די אנגעקלאגטע און ארויסגענומען דעם ווינט פון די זעגלען. די פערצען אנגעקלאגטע האבען זיך מודה געווען אין זייער שולד, און אזוי אוועקגענומען דעם גאנצען „סטייזדיש־עפעקט" פון דער זאך.

פון דער סאוויעטישער הויפט־שטאדט האט מען די לעצטע עטליכע טעג געהאלטען אין איין דערציילונג וועגען דעם נייעם פראצעס פון די סאבאטאזשניקעס. דורך וועלכען עס וועט פאר דער וועלט דעמאנסטרירט ווערען, ווי אזוי די סאוויעטישע רעגיערונג רעכענט זיך אפ מיט אירע שונאים — און מיט אמאל טוען איר גאר די אנגעקלאגטע אפ אויף טערקיש. און זענען זיך מודה.

און די סאוויעטישע רעגיערונג האט דאך געלעגט פיעל געוויכט אויפ׳ן פראצעס, ווייל צווישען די אנגעקלאגטע זענען דאך געווען גאנצע בערען — און מיט אמאל א זייפן־בלאז.

די סאוויעטישע רעגיערונג האט געהאפט צו שלאגען פאר זיך א סך קאפיטאל הייפבזעכליך פון צוויי אנגעקלאגטע, די פראפעסארען גראמאן און סוכאנאוו, און מיט אמאל נעמט גאר די זאך אן א נייע ווענדונג.

פראפעסאר ולאדימיר גראמאן איז געווען דער וויכטיגסטער סאוויעטישער אויטאריטעט איבער אנדער־פראגען, און א גרויסער אויטאריטעט איז אויך פראפעסאר ניקאלאי סוכאנאוו, א היסטאריקער, מיט וועמענס גערן, זיי אזוי די סאוויעטישע רעגיערונג רעכענט זיך אפ מיט אירע שונאים — און מיט אמאל לייגט אויס אזא סענזאציע.

סאבאטאזש, הויך־פארראט, אינטערווענציע — וואס האט מען דען ניט געוואלט אריינפלעכטען אינ׳ם פראצעס — און מיט אמאל בלייבט גאר ניט פון דער גאנצער געשיכטע.

עס איז נאך געווען ביים פריערדיגען פראצעס פון עטליכע חדשים צוריק, ווען מיר האבען ארויסגעזאגט אויף דעם פלאץ די מיינונג, אז די גאנצע זאך קען צוגעשריבען ווערען צום מאטיוו, אז מען האט דורכ׳ן פראצעס געוואלט פארדעקען דעם דורכפאל פונ׳ם פינף יעריגען פלאן. אין די פאר חדשים פון דער צווישען־צייט, האט שוין אזא אויטאריטעט ווי רוסלאנד׳ס דיקטאטאר גופא, יאזעף סטאלין, דערקלערט, אז מען וועט מעגליך דארפען דעם פינף יעריגען פלאן פארזאונדלען אין א צען יעריגען פלאן. עס קען זיין, און עס איז זיכער נאענט צום אמת, אז אויך מיט׳ן יעצטיגען פראצעס האט מען געזוכט צו פארדעקען דעם דורכפאל פון דעם פלאן, און די דורכגעפאלענע סענזאציע האט דאריבער צושטערט אלע פלענער.

ווי האלט עס מיט אונזער ציוויליזאציע?

ניט נאר האט מען זיך אמאל גע׳חקירה׳ט וועגען דעם זין פון דער וועלט און פון מענשליכען לעבען. נאר אויך יעצט באשעפטיגט מען זיך געגוג מיט דער דאזיגער פראגע. אין פונקט ווי אמאל זענען געווען אפ־פיזיסטישע, און פארקערט, פעסימיסטישע חקרנים. אזוי זענען אויך יעצט פארען, העל־ליכטיגע און שווארצע נביאים. הויבען מיר יעצט ניט אויף די פראגע, ווער פון זיי עס איז גערעכט, נאר דאס אליין וואס מען באשעפטיגט זיך מיט דעם צייגט, אז עפעס איז אונזער ציוויליזאציע ניט מיט אלעמען, און אז ניט אלעס איז אזוי גלאטיג, ווי מען שטעלט זיך פאר, ווייל אנדערש וואלט עס דאך ניט געווען קיין פראבלעם מיט וועלכען צו באשעפטיגען זיך.

מיט א פאר יאר צוריק איז דערשיינען דאס בוך פונ׳ם בארימטען דייטשען פילאזאף שפענגלער — "דער אונטערגאנג פון דער מערב ציוויליזאציע". אין וועלכען ער האט ארויסגעבראכט דעם געדאנק, אז אונזער ציוויליזאציע איז אויף צרות, און אז אלעס גייט בארג אראפ. פון דאמאלסט אן הערט מען ניט אויף זיך צו באשעפטיגען מיט דער פראגע, און א צאל פראמינענטע זשורנאליסטען און ליטעראטען הערען ניט אויף צו שרייבען איבער דער פראגע. איז איז די טעג דערשיינען א לענגערער ארטיקעל פונ׳ם באקאנטען אמעריקאנער שריפטשטעלער און היסטאריקער וואן לון, אין וועלכען ער אנטוויקעלט אויך דעם שפענגלער געדאנק. און לויט אים קומט אויס, אז די גרעסטע צרה איז יעצט, וואס די מענשהייט האט פאר־לוירען דעם אינטערעס צו אלעס און צו אלעמען. אט איז וואס ער זאגט צווישען אנדערעס: —

"מענשען זענען געווארען רולאז, זיי האבען מער קיין צייט ניט, אלעס דערעסט זיי זייער שנעל. אפילו זייער פאמיליע דערעסט זיי. זיי האבען מער קיין צייט ניט פאר א געלאסענעם, רוהיגען געשפרעך, זיי האבען מער קיין צייט ניט צו עסען א מיטאג אויף א געלאסענעם אופן, ווען די קונסט פון געשפרעך קאן אנטוויקעלט ווערען. זיי האבען קיין צייט ניט און דאך ווייסען זיי ניט וואס צו טאן מיט זייער צייט. פארפייניגען זיי זיך מיט שפילען ברידזש, מאכען קראס־וואירד פאזעלס, מואווינג פיקטשורס און משקה פארטיס אום צו אנטלויפען פון דער נודנעקייט וואס האט זיך פאר־שפרייט ארום זיי.

"מעכאניש זענען מיר אזויך אין פאראויס פון אונזער צייט מיט מוזיזעמס יאר. אבער וואס פאר א ווערט האט עס ווען אונזער ציוויליזאציע איז געווארען טרוקען און נודיעט אונז ארויס די נשמה. אין דעם דריטען יארהונדערט זענען די מענשען געווארען אזוי גלייכגילטיג צום לעבען, עס האט זיי אזוי דערעסען און גענודיעט אז זיי האבען אויפגעהערט צו גלויבען אז עס לוינט זיך קעמפען פאר דעם. זיי האט ניט געארט וואס עס האט פאסירט אויף דער וועלט. זיי האבען זיך פשוט אויפגעהערט צו אינטערעסירען מיט דער וועלט און מיט׳ן לעבען. דערפאר איז זייער ציוויליזאציע צוזאמענגעפאלען, אונטערגעגאנגען.

"און דאס וועט אויך פאסירען מיט אונז. מיר פאנגען אן צו פארלירען אינטערעס אין לעבען. פריער האבען מיר זיך געיאגט נאך דייכטום, נאך מאטעריעלע אוצרות. מיר פאנגען שוין אבער אן איינצוזען, אז דאס קאן אונז קיין גליק ניט ברענגען און עס פאנגט אונז אן צו דערעסען". לוים אים קומט אלזא אויס. אז עס האלט זיך שמאל מיט אונזער ציוויליזאציע, און אונזער שיקזאל, דער גורל פון דער מענשהייט איז א פאר־זיגעלטער, צו וועלכען עס איז שוין קיין רפיאה ניט פאראן.

איז טאקע פאר אונז מער קיין האפנונג ניטא? — ניט ווענינ טינט וועט נאך פארנוצט ווערען פילאזאפירענדיג איבער דער פראגע, אבער אין גאנצען גלאט איז עס זיכער ניט.

דר. הערמאן דיאמאנד דער פארשטארבענער פוילישער סאציאליסט

רום ער האט אנגעפיהרט א ביטערען קאמף געגען אידיש־נאציאנאלען געדאנק אין עסטרייך און פוילען. פון לעא זויזענפעלד

מיט דעם טויט פון דר. הערמאן דיאמאנד, וועלכער איז לעצטען מיטוואך פלוצלינג געשטארבען אין לעמבערג, פארשווינדט פון דער פאליטישער ארענא אין פוילען איינער פון די מערקווירדיגסטע פערזענליכקייטען. פופציג לאנגע יאהר האט דער פארשטארבענער, געטריי און איבערגעגעבען ,געדיענט דעם פוילישען ארבייטער־קלאס. ער האט געשאפען גע־שיכטע אין פוילישען סאציאליזם און איז אליין אויך געווען א שטיק געשיכטע. ווען ער איז געקומען צו דער באוועגונג, איז זי נאך געווען אין אחרית קינדער־ווינדלען. שוואך און אהן איינפלוס. די לעהרען פון קארל מארקס און פרידריך ענ־געלס זיינען געווען אביסעל צו שווער פאר דעם שווערען האמענטנעם קאפ פון דעם פוילישען ארבייטער. ער האט ניט פאר־שטאנען דעם סאציאליסטישען געדאנק און עס האט זיך געפארערט א סך מיה און מאטערניש, איידער עס איז געלונגען צו געווינען אן אנגעזעהענעם צאהל ארבייטער פאר דער נייער באוועגונג.

דר. דיאמאנד איז געווען איינער פון די לעהרער ,איינער פון די פיאנערען וועל־כע האבען אין גאליציען, דעם עסטרייכי־שען טייל פון דער פארנאנדערגעטייל־טער פוילישער מלוכה געדארפט ערציהען א נייעם סאציאליסטישען דור, און די דאזיגע אויפגאבע האט ער דורכגעפיהרט אויף דעם בעסטען און ערפאלגרייכסטען אופן.

דר. הערמאן דיאמאנד איז געקומען צום סאציאליזם מיט פופציג יאהר צוריק, ווען ער אליין איז ערשט אלט געווען 20 יאהר. אין יענער צייט איז דער מארק־סיזם געווען די נייע תורה. צו וועלכער כמעט דר׳ נאנצע שטודירענדע יוגענד אין דעם אלטען גאליציען האט זיך צוגעגעבען.

דער סאציאליזם איז געווארען דער הער־שענדער געדאנק אין די הויך־שולען און אוניווערזיטעטען, אין יעדער אינטעלי־גענטער היים אין אזוי גערופענער "בע־סערער" געזעלשאפט. מען האט אומעטום פוליסיג שטודירט מארק׳ס "קאפיטאל" און ענגעלס אויססייטשונגען אויף דעם סאציאליזם. צו דער באוועגונג זיינען צור־נעשטאנען א גרויסע צאהל סטודענטען, אפילו אזעלכע, וואס האבען ניט בלויז קיין שום באציהונגען צו דעם ארבייטער קלאס. עס האבען זיך אן איהר אבער נאך מעהר אנגעשלאסען אין אידען, וועלכע האב־בען אין דעם סאציאליסטישען געדאנק גע־זעהן דעם בלויז אנטגילטיגע לייזונג פון דער ארבייטער פראגע, נאר נאך מעהר די לייזונג פון דעם ראסען און נאציאנאלען פראבלעם.

די שטודירענדע אידישע יוגענד, וועלכע האט געזוכט אן ענטפער צו דער זיי איהם ניט גענעבען; זיי האבען אין איהר אידישער פראגע, האט זי געפר־אגט איהם ניט איינגעפלאנצט קיין ליעבע און איבערגעבענקייט צו זיין פאלק. ער איז אויפגעוואקסען אונטער דעם איינפלוס פון דער פוילישער קולטור און האט זיך גע־פיהלט אלס זוהן פון דעם פוילישען פאלק, כאטש אויך איהם איז ניט זעלטען אויס־געקומען צו ליידען פון אנטיסעמיטיזם. אפילו שוין אין זיינע שפעטערע יאהרען, ווען א סך פון זיינע אמאליגע חברים האבען איינגעזעהען, אז דער סאציאליזם וועט ניט לייזען די אידישע פראגע, און זענען אוועק פון דער באוועגונג, וועלכע זיי האבען פונקט ווי דייטאנד, געהאלפען שאפען, איז דיאמאנד אלץ פארבליבען מעהר פאליאק ווי איד. ער האט זיך נאנץ אפט געלאזט שפייען אין פנים פון די פוילישע אנטיסעמיטען, וועלכע האבען חזק געמאכט פון זיין "פוילישקייט". ער האט זיך געלאזט באליידיגען אפילו פון סאציאליסטען, אבער איז אויף קיין איינ־ציגער מינוט ניט געווארען אומטריי צו זיינע אידישע אביערצייגונגען.

אין דער פוילישער סאציאליסטישער פארטיי איז זיין שטערען שנעל געוואק־סען. ער איז געווען א גוטער רעדנער און אויסגעצייכענטער שרייבער. און די באוועגונג, וועלכע האט צו יענער צייט פארמאגט נאר וועניג אזעלכע פעהיגע מענשען, האט איהם ניט געזשאלעוועט קיין אנערקענונג. די ארבייטער האבען איהם פארגעטערט און האבען דעמאנסט־רירט זייער ליעבע צו איהם, ווען ער האט אנגעפיהרט דעם קאמף פאר די פאליטי־שע פריהייטען פון דעם ארבייטער קלאס ארגאניזירט די ערשטע יוניאנס און אנגע־פירט מיט די ערשטע סטרייקס. זיי האב־בען איהם דערנאך ערוועהלט צום עסטרי־כישען פארלאמענט, ווען די וואהל געווע־צען זיינען פארלייכטערט געווארען, און עס איז געשאפען געווארען א ספעציעלע וועהלער קוריע, וועלכע האט די ארבייטער נעגעבען די צעלעגענהייט צו ערוועהלען א פייערדיגסטע פארטייידיגער פון זייערע אייגענע רייהען. קורץ — דיאמאנד איז געווארען איינער פון די "געטער" פון דעם פוילי־שען סאציאליזם אין גאליציען.

אין פארלאמענט האט דיאמאנד באר־ווייזען אז זיינע פוילישע וועהלער (כאטש ער איז ערוועהלט געווארען פון א אידי־שען דיסטריקט אין לעמבערג) האבען זיך אויף איהם ניט אפגעגאמען. ער איז באלד געווארען איינער פון די בעסטע פארלא־מענטאריער און האט אין דער אלטער עסטרייכישער געזעץ־געבענדער קערפער־שאפט געטריי געדיענט ניט בלויז די פוי־לישע ארבייטער מאסען, נאר אויך דעם פוילישען נאציאנאליזם, וועלכער איז שטענדיג געשטאנען הויך ביי די פוילישע סאציאליסטען.

ער איז געווארען א מיטגליער פון דעם אלגעמיינעם סאציאליסטישען קלוב אין פארלאמענט ,אבער האט אויף קיין איינ־ציגער מינוט ניט פארלאזט די רייהען פון זיינע פוילישע חברים און האט מיט זיי צוזאמען אנגעפיהרט דעם קאמף פאר פוי־לישער פרייהייט אין גאליציען.

אין אידישע פראגען האט מען "גע־נאסט" דיאמאנד שטענדיג געפונען צווי־שען די שונאים פון דעם אידיש־נאציאנא־לען געדאנק. ער האט ביטער באקעמפט די אידישע דעפוטאטען, וועלכע זענען מיט איהם צוזאמען געקומען דעם ערשטען מאל אין פארלאמענט. ער איז געווען דער "עקספערט" פון דער פ. פ. ס. אין אידי־שע ענינים, און עס איז כמעט ניט געווען קיין שום פראגע, אין וועלכער איינער פון די אידישע. דעפוטאטען, אדאלף שטאנד, היינריך גאבעל און מאהלער (אלע זיינען שוין אויף דעם עולם האמת) איז ארויסגע־טראטען ,אז דיאמאנד האט ניט זיך געוואלט באלד מעלדען צום וואהל און זיי באקעמ־פען.

ער האט געקעמפט נעגען העברייאיש, נעגען אידיש, נעגען נאציאנאליזם, נעגען ציוניזם און אלץ וואס האט געשמעקט מיט אידיש. אידען אין גאליציען נגגען פאליאקען — האט ער געטענט"ט — און האבען ניט דאס רעכט צו זיין עפעס אנ־דערש.

אין דער מלחמה האט ער מיט זיין גאנצען הארצען געשטיצט פילסודסק׳יס לעגיאנערען און האט געהאלטען פאר־שטארקען די רייהען פון די פוילישע נא־ציאנאליסטען, וועלכע האבען זיך באנוצט מיט דער מלחמה צו באפרייען זייער לאנד.

ווען פילסודסקי האט זיך שפעטער צוקרייגט מיט עסטרייך און דייטשלאנד, איז דיאמאנד געווארען איינער פון זיינע פייערדיגסטע פארטיידיגער און האט הויך געהאלטען די פוילישע פאהן, אפילו ווען דאס איז געווען א געפאהר. קעמפענדיג מיט דער טיעפסטער פארביטערונג געגען זיין איינגעגעבענע פאלק, האט ער געשטעלט איין אנדערע מינים אין גאליציען, אזוי ווי אין דר׳יצין, פלעג קען א שטיקעל ברויט גלעזעל ציקאריע צו׳ניט אלס געגאהלט פ׳ מצות וועגען.

איצקע האט געזאגט דאס ער איז שטאנד דאס ער טענער", ער האט אל האט איהם געגעבען, שטענדיג שטענדיג ווי "באלבאבאטיש" באצייגונג מיט גרויס.

אט דערפאר טא נעהאסט, וואס מעהר געוווינען אונזער פריי אונטערטענגייט אל איהם אוועקגעשטויס רעגעל האבען אייגענע פון לען קלאס.

אזוי האבען ביי דער גע׳ווען אין אין ארבייטער אין אין אין